

УДК 94 (477) "174/1764" : [37.091.12:005.963.3 – 053.81

ДО ПРОБЛЕМИ ОСВІТНІХ МАНДРІВОК ЗА КОРДОН СТУДЕНТІВ ДОБИ РОЗУМОВСЬКИХ (40-ві рр. XVIII ст. – 1764 р.)

Володимир Маслійчук

Харківська державна академія культури
Україна, 61000, м. Харків, вул. Бурсацький узвіз, 4
e-mail: masliychuk@ukr.net

Питання набуття знань і поширення освітніх практик на сьогодні є одним із найактуальніших. Вивчення історії культури напряму пов'язане з розумінням взаємозв'язків, впливів, обміну між культурами різних народів. Особливо важливим є врахування іноземного досвіду в освітній сфері. Таким чином, аналіз результатів навчання українських студентів у закордонних навчальних закладах допоможе не лише виявити вплив освіти на подальшу діяльність цих людей, але й визначити ціннісні орієнтири суспільства загалом.

Однак до сьогодні немає чіткої картини освітніх практик і подорожей студентів з метою здобуття освіти, не з'ясовано подальші мотивації поведінки останніх після повернення на батьківщину, не обраховано бодай орієнтовну кількість українців у закордонних університетах.

Доба гетьманування Кирила Розумовського сьогодні викликає жвавий інтерес українських істориків [1-3]. Одними з основних векторів вивчення діяльності цього гетьмана залишаються його культурно-освітні ініціативи та проблема функціонування освітніх практик. Важливим моментом для визначення освітніх стратегій є традиційний устрій, соціальна структура спільноти, схильність її представників до новацій. Вивчення подорожей з метою навчання допоможе з'ясувати низку питань: підстави та мету поїздки до закордонних університетів, соціальну складову мандрівного студентства та його кількісний склад, особливості освітніх цілей і почасти розуміння значення освіти у тогочасному соціумі.

Вже у 1740-і рр., незважаючи на значне обмеження козацької автономії, продовжує тривати важливий соціальний процес – оформлення з козацьких старшин прошарку «нової шляхти». Йдеться про спадкову еліту, що поєднувала політичне керівництво із земельним володінням і багато у чому взувалася на шляхту Речі Посполитої [4]. Це передбачало отримання старшиною освіти як підстави для посідання керівних посад і підтвердження вла-

сного статусу. Певною мірою навчання у православних колегіях не цілком задовольняло нащадків потужних старшинських родів, що незрідка прагнули реалізуватися на загальноімперському рівні. З блискучим кар'єрним злетом у Російській імперії родини Розумовських з Гетьманщини багато хто прагнув наслідувати цю родину та користуватися її протекцією.

Цікавою є біографія майбутнього гетьмана Кирила Розумовського. Він походив із небагатої козацької родини, народився у селі Лемеші біля Козельця у 1728 р., тринадцятирічним був забраний до Санкт-Петербурга та піднявся до вершин влади завдяки братові Олексію [5]. Нам невідомо, чи набув він освіту до свого від'їзду до столиці, але факт, що К. Розумовський не навчався у Київській академії чи колегіях; невідомо навіть, чи осягав він, як його брат, грамоту у дячка. Тобто майбутній гетьман був вільним від «багажу знань» і вже у Петербурзі отримував світське виховання. Це важлива риса для розуміння низки кроків гетьмана та його ставлення до колегіумської освіти, що існувала на українських землях. Брат Кирила Олексій, перший українець, котрий досяг в імперії такого неймовірного злету у світській сфері, був морганатичним чоловіком імператриці Єлизавети, від початку дуже сприяв родині та численним землякам, його час – час входження «малоросів» до вищих щаблів імперського правління.

Спершу, вочевидь, юним К. Розумовським опікувався ад'ютант брата Олександр Сумароков, а потім Василь Адодуров і Григорій Теплов. На відміну від О. Сумарокова, вихованця Сухопутного шляхетського корпусу, та Василя Адодурова (першого випускника Петербурзької Академічної гімназії), Григорій Теплов нетривалий час навчався у Німеччині та цікавився багатьма просвітницькими віяннями – від економічних справ до педагогіки [6-8]. Першим і дуже важливим моментом щодо освітніх кроків К. Розумовського є подорож майбутнього гетьмана (інкогніто, під іменем Івана Обидовського, що теж викликає низку питань)

разом із Григорієм Тепловим німецькими університетами у 1743-1745 рр. Супроводжував майбутнього гетьмана також його шуряк Михайло Будлянський, окрім того, аби юнак навчався не сам, з ними їхав старшинський син Яким Борсук [9]. Вибір останнього не виглядає дивним. Яким Борсук, як і Розумовські, походив з-під Козельця [10]. Важливо, що на цю подорож Якому Борсуку виділялося державне фінансування: 300 рублів щорічно [11]. Після повернення з Німеччини Борсук став перекладачем при Колегії іноземних справ, потім з 1751 р. флігель-ад'ютантом у Олексія Розумовського [12], а з 1757 р. став стародубським полковником [13].

Сумнівно, чи сам К. Розумовський набув необхідних знань, однак подорож, певно, мала істотні наслідки, адже були відвідані відомі освітні центри – Кенігсберг, Лейпциг і Геттінген, що є університетами з потужною протестантською традицією. Певний час К. Розумовський перебував у Гданську, існують неточні дані, що він відвідав також Страсбург, планував побувати у Галле. Урешті, К. Розумовський майже рік навчався у Берліні у Леонарда Ейлера, співробітника Петербурзької академії. Загалом майбутній гетьман мандрував університетами трохи більше двох років, проте говорити про його надзвичайні інтелектуальні здібності й те, що він «випускник закордонних університетів», напевно ж, не слід. Навчання К. Розумовського дуже посприяло намірам його брата при дворі та затвердило думку про Кирила як людину вчену, він добре говорив німецькою та французькою, і його вчителі залишили щонайкращі характеристики [14]. З весни 1745 р. К. Розумовський, перебуваючи в Петербурзі у брата, зійшовся з малоросійською делегацією, до складу якої входили Микола Ханенко та Василь Гудович, що мали дітей-підлітків.

Мандрівка молодого К. Розумовського з невеликим почтом дуже нагадувала подорож річпосполитського магната чи радше імперського вельможі Європою, коли освіті не відводили головної ролі, а все було спрямоване на знайомство з європейськими містами та звичаями, вдосконалення навичок володіння іноземними мовами. Слідом за такими подорожами починався рух менших вельмож і шляхти. Важливими будуть зауваження старшого брата Олексія Розумовського щодо вивчення тих чи тих «наук», надані головному супровіднику Кирила, Григорію Теплову: насамперед, Кирилові слід вивчити німецьку мову й основи французької, і між тим арифметику, географію,

універсальну історію, а також «для лучшей стройности тела и для забавы» слід було вчити підлітка танцювати, фехтувати та їздити верхи [15]. Тобто «реєстр наук» явно не є великим, а ухил зроблено на опанування мовами.

Шлях до північнонімецьких протестантських університетів був відомий вихідцям із українських земель уже тривалий час [16-19], але саме поїздка високої особи із родини благодійників «малоросів» послугувала каталізатором для освітніх мандрівок представників вищих кіл старшини Гетьманщини, й саме з середини 1740-х рр. і до початку Семилітньої війни можна спостерігати істотну інтенсифікацію цього процесу. Родини «малоросійської шляхти», яким сприяли Розумовські та які мали належні кошти, почали їздити на навчання до німецьких держав, до того ж, вочевидь, часто саме маршрутами К. Розумовського.

Цікавим є й те, що, наприклад, у відомому університеті у Гейдельберзі «українців не здибаємо» [20], так само не виявлено дітей «нової шляхти» у Тюбінгені. Слід визнати, що характерними для «українських студентів» були мандрівки з університету до університету, і, напевно, лише одиниці залишалися у певному місці тривалий час.

Протягом 1740-50-х рр. до німецьких університетів записалося до півсотні дітей старшин та українського кліру, що є найбільшим представництвом вихідців з усієї імперії у закордонних університетах [21]. Окрім того, цікавилася старшина і Голштинією (Гольштейн) з університетом у місті Кілі, де навчався син Миколи Ханенка Василь. Реверанси старшинського кола Розумовських щодо голштинських забаганок Петра Федоровича дуже помітні. Власне, уже зарахування цесаревича до голштинського війська привернуло увагу старшинських дітей, зокрема братів Скоропадських [22; 23], за що вже гетьман К. Розумовський дістав догану від канцлера Олексія Бестужева. Також певні подорожі відбувалися до Лейпцига та Вроцлава, вочевидь, традиційних міст для українського купецтва, а отже, і центрів для мандрівок.

Першою великою поїздкою до західних університетів була подорож дітей генерального підскарб'я братів Гудовичів (Андрія та Івана) до університетів північної Німеччини 1747-1751 рр. разом із ментором Петром Симоновським і двома супровідниками, Григорієм Козицьким і Миколою Мотонісом (останні на певний час залишилися у Вроцлаві (Бреславлі), а після того поїхали до Лейпцига). Доказом підтримки К. Розумовським «українських студен-

тів» може слугувати приклад згаданих Григорія Козицького та Миколи Мотоноса. Не маючи змоги оплачувати навчання, Г.Козицький звернувся у 1749 р. до Кирила Розумовського, на той час Президента Академії, щоб його з товаришем прийняли «пансіонерами» до Петербурзької академії наук і так оплатили навчання; прохання було сприйнято позитивно і гроші виділені [24]. Хоча мав місце й інший факт: спроба Академії підтримати студента Арсенія Безбородька у 1753 р. у Лейпцизі була невдалою, А.Безбородьку відмовлено у наданні коштів [25]. Так само наявні джерела доводять сприяння К.Розумовським виїзду старшинських дітей на навчання з вимогою згодом повернутися назад, до Малоросії [26].

У Віттенберзі в 1746-1764 рр. навчалися 11 вихідців із Малоросії, серед них були такі відомі постаті, як Петро Симоновський і майбутній реформатор освіти у Лубенському полку Іван Кулябка (у Віттенберзі перебувала ціла родина Кулябок). Стільки ж студентства у 1748-1761 рр. знаходимо й у Галле. Найулюбленишим для мандрівних українців став Кенігсберг, що у 1759-1763 рр. був окупований російськими військами. Так само певна кількість студентів з України навчалася у Кілі, туди ще 1746 р. приїхав син М.Ханенка Василь зі служником Андрієм і приятелем Іваном Полетикою. Невелику кількість вихідців із Малоросії бачимо у Геттінгені та Лейдені. І звичайно, важливим університетом був університет Лейпцига, де протягом нетривалого часу, у 1749-1753 рр., відвідували заняття 9 вихідців із України. До того ж, слід указати, що дехто з таких студентів не був включений до матрикулів, вони студювали науки як вільні слухачі, тож знайти свідчення про них у цих університетах досить складно. Однак освітні подорожі заможної старшини до Німеччини саме з кінця 40-50-х рр. XVIII ст. є визнаним фактом. Підкреслимо також, що незрідка знаходимо записи до вишів одразу кількох братів: Кулябки у Віттенберзі, Білющенки та Остроградські у Лейпцигу, Леонтовичі у Кенігсберзі тощо.

Таблиця 1. Вихідці з «Малоросії» у німецьких університетах 1744-1764 рр.* [28; 29]

Назва міста університету	Час занесення до матрикулу	Прізвище, ім'я	Місто
Віттенберг	25.09.1748	Каспар Дорумин	Золотоноша; до того навчався в Галле
Віттенберг	14.10.1748	Федір Ніженець	Полтава
Віттенберг	24.10.1748	Петро Симоновський	Ніжин, до того навчався в Галле

Віттенберг	02.05.1750	Степан Федорович	Суми
Віттенберг	29.10.1750	Максим Корецький	(в Галле вказаний Київ)
Віттенберг	22.10.1751	Павло Флоринський	Полтава
Віттенберг	16.08.1751	Данило Савич	(Син сотника Сумського полку)
Віттенберг	16.08.1751	Павло Остроградський	Миргородський полк
Віттенберг	16.08.1751	Григорій Кулябка	Лубни
Віттенберг	16.08.1751	Іван Кулябка	Лубни
Віттенберг	16.08.1751	Петро Кулябка	Лубни
Віттенберг	16.08.1751	Данило Кулябка	Лубни
Галле	22.03.1746	Каспар Дорумин	Золотоноша
Галле	27.05.1748	Петро Симоновський	Ніжин
Галле	15.10.1750	Максим Корецький	Київ
Галле	25.05.1754	Іван Гудович	
Галле	28.04.1755	Павло Кочубей	Полтава
Галле	26.05.1756	Сава Горголі	Ніжин
Галле	18.08.1756	Прокофій Колосовський	Київ
Галле	23.10.1756	Іван Дубровський	
Галле	29.05.1759	Григорій Троцина	Сребниця Чернігівського полку
Галле	11.03.1760	Панас Шафонський	Сосниця
Галле	04.05.1761	Іван Горголі	
Кенігсберг	29.10.1744	Данило Вольховський	Полтава
Кенігсберг	06.05.1746	Яків Дунін-Борковський	Чернігів
Кенігсберг	16.12.1751	Андрій Гудович	
Кенігсберг	16.12.1751	Петро Симоновський	Ніжин
Кенігсберг	29.12.1751	Іван Гудович	Глухів
Кенігсберг	30.07.1753	Василь Леонтович	Чернігівський полк
Кенігсберг	30.07.1753	Микола Леонтович	Чернігівський полк
Кенігсберг	30.07.1753	Степан Леонтович	Чернігівський полк
Кенігсберг	30.07.1753	Симеон Гусаревський	
Кенігсберг	02.08.1760	Іван Хмельницький	Київ
Кенігсберг	29.10.1760	Максим Цвіт	Київ
Кенігсберг	09.02.1762	Степан Фіалковський	Київ
Кенігсберг	20.10.1762	Яків Хорошкевич	Чернігів-Київ
Кенігсберг	14.04.1763	Іван Новицький	
Кенігсберг	07.07.1763	Олексій Войцехович	
Кенігсберг	23.03.1764	Іван Цюрупа	
Кіль	04.10.1746	Василь Ханенко	Глухів
Кіль	04.10.1746	Іван Полетика	Лубенський полк
Кіль	20.02.1754	Матвій Жураковський	
Кіль	08.04.1758	Яків Підвисоцький	
Кіль	03.05.1759	Яким Карнович	Стародуб
Кіль	05.03.1760	Максим Баранович	Чернігівський полк
Лейден	14.02.1752	Іван Полетика	Лубни
Лейпциг	15.05.1749	Григорій Козицький	Київ
Лейпциг	15.05.1749	Микола Мотоніс	Ніжин

Лейпциг	14.10.1752	Михайло Білющенко	Полтава
Лейпциг	14.10.1752	Петро Білющенко	Полтава
Лейпциг	14.10.1752	Іван Остроградський	Омельник Миргородського полку
Лейпциг	14.10.1752	Павло Остроградський	Омельник Миргородського полку
Лейпциг	05.11.1752	Іван Козицький	Київ
Лейпциг	25.06.1753	Арсеній Безбородько	Переяслав
Лейпциг	07.09.1753	Іван Клещанов	Київ

*Не внесено Лейден, куди 1761 р. з Петербургу було відряджено на навчання медиків, що до того навчалися у Київській Академії; вони зареєструвалися переважно 12 вересня 1761 р. (8 студентів: Іван Пешковський, Іван Ласкевич, Сила Митрофанов, Осип Тимковський, Хома Тихорський, Петро Погорецький, Олексій Сливка, Касян Ягельський), потім у грудні 1761-1762 рр. до реєстру було внесено ще трьох (Матвій Крутень, Кузьма Рожалін, Степан Фіалковський). Дані направлення були державною програмою для навчання медицини за кордоном [27].

Постають важливі питання: як пояснювали батьки та рідня студентів поїздки дітей, що мали вчити молоді люди, чого від них чекали. Невелика низка дозволів на поїздки з канцелярії гетьмана Кирила Розумовського лише частково може відповісти на ці питання. Перші такі дозволи надаються генеральному хорунжому Миколі Ханенку на відправлення до «польської та німецької областей», до Любека та морем до Кіля його сина Василя разом зі служником Андрієм 27 лютого 1754 р. У березні 1754 р. сотник сребницький, «малоросійської нації шляхтич» Микола Троцина просить про дозвіл для сина Григорія поїхати до «Галльської академії Магдебурзької» та назад (паспорт Троцині мали зробити на «польському та латинському діалекті»). 1 липня того ж року генеральний обозний Семен Кочубей просить дозволу для своїх братів Павла та Петра на поїздки до Галльської академії. На 1755 р. припадає два прохання: перше – від бунчукового товариша, «малоросійського шляхтича» Василя Гудовича щодо сина Андрія (і цього разу молодший Гудович їде з почтом, із вчителем-французом Іваном-Філіпом Сасмуса та «малоросіянином» Яковом Соколовським); друге – від сотника Миргородського полку Григорія Остроградського щодо дітей Павла та Івана для подорожі до Лейпцигу. 1756 р. також мали місце два цікавих прохання: від камердинера цесаревича Петра Федоровича Стефана Коровка-Карновича щодо свого племінника Захарія для відправлення до Кіля та від придворного сотника Василя Барановича, що хотів власним коштом «за море в саксонський Липск» (Лейпциг) відправити двох

племінників із Чернігівського полку Дем'яна та Максима Барановичів. Основною підставою для прохань щодо відрядження до Німеччини зазначають «изучение иностранных языков», Микола Троцина уточнює: «для изучения немецкого и других языков» [30]. Виходить, що мовну практику визнають засадничою.

Про поверховість навчання свідчить і те, що лише поодинокі студенти опановували науки тривалий час і потому захищали докторські дисертації (Іван Полетика чи відряджений із Києво-Могилянської академії Іван Хмельницький; після окресленого періоду докторське звання здобула низка медиків, зокрема Панас Шафонський). У листуванні Василя Ханенка дуже помітно, що його син, навчаючись у Кілі поводив себе доволі безпутно, не надто переймаючись навчанням [31].

Проте резонним видається питання, чи німецькі університети були провідними закладами для прагнень світської еліти. Чи залишалися припадними в подорожах на навчання інші напрямки (крім російських столиць), приміром, до «польських колегій»? Поза сумнівом – так. Є кілька важливих документів щодо цього з тієї ж справи канцелярії гетьмана Кирила Розумовського. Військовий товариш Василь Завадовський у 1751 р. просив про паспорти для своїх синів Івана й Петра в «Полську область для обучения... по примеру прочих туда посылающих детей» [32]. 1753 р. стародубський сотник Григорій Єркевич просив надати дозвіл, аби він відрядив свого сина Василя в «польскую область для обучения польского и латинского языков и других сциенций» [33]. У 1754 р. бунчуковий товариш і писар Генерального суду Данило Покорський просить за свого сина Івана, котрий уже був в «училищах київських», щоб того відрядили на навчання «за границу в Полский край» [34]. Тут упадає в око певна дихотомія: вочевидь, старі шляхи до «польських колегій» і місцевої колегіумської освіти були досить важливими і, можна стверджувати, залишалися домінуючими. Це, напевно, основне питання, що потребує подальших ретельних студій.

Пожвавлення зв'язків українців із німецькими університетами в добу Розумовських – дуже важливий процес, навіть із огляду на його нетривалість та своєрідність. Німеччина була великим експериментальним полем для просвітницьких ідей, навіть «класична», ще не реформована університетська навчальна система і побут європейських країн давали підстави для плідного ознайомлення й порівнянь,

впливали на поведінку студентів і на визначення ними подальшої діяльності. Вочевидь, наведені дані свідчать про важливість доби Розумовських для української історії, а також про унікальність освітнього «шансу», який вони дали землякам. Важливо, що такі освітні практики підкреслювали потребу навчального закладу для знатних дітей безпосередньо в Україні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дзюба О. Українське оточення гетьмана Кирила Розумовського в Петербурзі / Олена Дзюба // Україна та Росія: Проблеми політичних і соціокультурних відносин. Збірник наукових праць. – К., 2003. – С. 465-475.
2. Лоський І. Українці на студиях в Німеччині в XVI-XVIII ст. / Ігор Лоський // Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1931. – Т. СЛІ. – С. 99-110.
3. Путро О.І. Гетьман Кирило Розумовський та його доба (З історії українського державотворення 18 ст.) / Олексій Путро. – К., 2008. – Ч. 1. – 244 с.
4. Когут З. Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини 1760-1830 / Зенон Когут. – К.: Основи, 1996. – С. 37-39.
5. Васильчиков А.А. Семейство Разумовских / Александр Васильчиков. – СПб., 1880. – Т. 1. – С. 12-23.
6. Василенко М.П. Г.Н. Теплов і його «Записка о неурядках въ Малороссіи» / Микола Василенко // Записки Українського наукового товариства в Києві. – К., 1911. – Кн. IX. – С. 13-54.
7. Черкаський І. Чи впливав Г.Н. Теплов на гетьмана Розумовського в його управлінні Україною? / І. Черкаський // Ювілейний збірник на пошану академіка Михайла Сергійовича Грушевського. – К., 1928. – С. 253-267.
8. Смагина Г.И. Академия наук и Российская школа вторая половина XVIII в. / Галина Смагина. – СПб., 2002. – С. 60-61.
9. Васильчиков А.А. Семейство Разумовских. – С. 57.
10. Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник / Вадим Модзалевский. – К., 1908. – Т. 1. – С. 92.
11. Описание высочайшим указам и повелениям, хранящимся в Санкт-Петербургском Сенатском архиве за XVIII в. / сост. П. Баранов. – СПб., 1878. – Т. 3 (1740 – 1762). – С. 155.
12. Там само. – С. 244, 283, 290.
13. Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник / Вадим Модзалевский. – К., 1908. – Т. 1. – С. 92.
14. Васильчиков А.А. Семейство Разумовских. – С. 58-59.

15. Там само. – С. 24-29.
16. Лисенко Т. Матрикули німецьких університетів як джерело для вивчення освітніх студій українських студентів в німецьких університетах / Тарас Лисенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Історія». – К., 2013. – Вип. 2 (115). – С. 32-35.
17. Нічик В.М. Києво-Могилянська академія і німецька культура / Валерія Нічик. – К., 2001. – 252 с.
18. Нічик В.М. Києво-Могилянська академія та українсько-німецькі культурні зв'язки / Валерія Нічик, Зоя Хижняк // Києво-Могилянська академія. Наукові записки. – Т. 18. Історичні науки. – С. 12-29.
19. Winter E. Halle als Ausgangspunkt der Russlandkunde im XVIII Jahrhundert / Eduard Winter. – Berlin, 1953. – S. 123-160.
20. Лоський І. Українці на студиях в Німеччині в XVI-XVIII ст. – С. 104.
21. Андреев А. Русские студенты в немецких университетах XVIII – первой половины XIX в. / Андрей Андреев. – М., 2005. – С. 161-172.
22. Миллер Д. Голштинские наборы в Малороссии / Д. Миллер // Киевская старина. – 1892. – Т. XXXVIII. – № 9. – С. 293-312.
23. Васильчиков А. Семейство Разумовских. – С. 169-170.
24. Штранге М.М. Демократическая интеллигенция России в XVIII веке / Михаил Штранге. – М., 1965. – С. 132.
25. Дзюба О. Українське оточення гетьмана Кирила Розумовського в Петербурзі. – С. 468.
26. Центральний державний історичний архів України у місті Києві (ЦДІАК України), ф.269 «Канцелярія гетьмана Кирила Розумовського», оп.1, спр.4428 «Справа про видачу паспортів синам української старшини на проїзд до Німеччини, Польщі та інших країн для навчання», арк. 4, 11, 38.
27. Полное собрание законов Российской империи. – СПб., 1830. – Т. XI. – № 1127. – С. 681; № 11250. – С. 713-714; № 11258. – С. 719; № 11334. – С. 792.
28. Андреев А. Русские студенты в немецких университетах XVIII – первой половины XIX в. – С. 352-387.
29. Хотеев П.И. Русские студенты в университетах Германии в первой половине XVIII в. / Павел Хотеев // XVIII век: Сборник / отв. ред. Н.Д. Кочеткова. – СПб., 2006. – С. 77-82.
30. ЦДІАК України, ф.269, оп.1, спр.4428, арк. 1, 2, 5, 8, 11, 15, 37, 41.
31. Дзюба О.М. Приватне життя козацької старшини XVIII ст. (на матеріалах епістолярної спадщини) / Олена Дзюба. – К., 2012. – С. 163-167.
32. Там само. – С. 158.
33. ЦДІАК України, ф.269, оп.1, спр.4428, арк.34.
34. Там само, арк.3а.

Маслійчук Володимир До проблеми освітніх мандрівок за кордон студентів доби Розумовських (40-ві рр. XVIII ст. – 1764 р.)

У статті йдеться про закордонні поїздки знаті Гетьманщини під час кар'єрного злету в імперській ієрархії Олексія Розумовського та гетьманства Кирила Розумовського. Освітні подорожі носили переважно пізнавальний характер, щоб вивчити мови чи ознайомитися із закордоном. Визначено географічний ареал і орієнтовно представників старшини, що здійснювали ці подорожі, окреслено роль родини Розумовських у цих освітніх практиках.

Ключові слова: освіта, університет, Гетьманщина, Німеччина, нова шляхта, Розумовський

Маслійчук Владимир К проблеме образовательных путешествий за границу украинских студентов времен Разумовских (40-е гг. XVIII в. – 1764 г.)

В статье исследуются вопросы о заграничных поездках представителей знати Гетманщины во время карьерного взлета в имперской иерархии Алексея Разумовского и гетманства Кирилла Разумовского. Образовательные путешествия носили, прежде всего, познавательный характер, часто для изучения языков или знакомства с заграницей. Определен географический ареал этих путешествий, роль семейства Разумовских в этом виде образовательных практик.

Ключевые слова: образование, университет, Гетманщина, Германия, «новая шляхта», Разумовский

Masliychuk Volodymyr To the problem of educational travel of Ukrainian students in foreign states in Rozumovsky's ages (1743-1764)

The article deals with educational travel of the nobility in foreign states (Germany) during your career off in the imperial hierarchy of Olexiy Razumovsky and the Hetman Kyrylo Rozumovsky. First big trip took brother of imperial favorite Kyrylo Rozumovsky performed with his entourage covert educational journey in 1743 to Northern Germany. Following, since that time these travels in German universities made children of representatives nobility families. Very occasionally in such travel attention was given to training. Educational travel wore predominantly cognized character, to learn the language or get acquainted with foreign land

Rozumovsky's ages coincided with the times of the formation of the «new nobility», the new elite of the Ukrainian society. Education became an important feature of this elite. Studies in foreign universities was an important sign of such. These travels were quite expensive and unprofitable for parents. Beside the rich students were poor children of nobility.

Defined by the geographical area of such travels is the Protestant universities of Northern Germany. The following table shows the individual representatives of the elite (Hudovich's, Khanenko's, Kuliabka's, Ostrogradsky's), studied at this time at the universities. The number of such students during 1744-1764 was quite small (50 people).

Rozumovsky's promoted these educational practices. Still the main practice of gaining knowledge was college education on the territory of the Hetmanate and RzeczPospolita. These question's were still in need of thorough studies.

The experience acquired during the educational travel at the same time stressed the need for an educational institution for the nobility in the Ukraine.

Keywords: education, University, Hetmanat, Germany, «new nobility», Rozumovsky

Рецензенти:

Казьмирчук Г.Д, д.і.н., професор

Кривошея Ір. І., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 25.04.2016 р.